

בית מדרש

בשבילי הפרשה

פרשת עקב תשע"ט

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	7:32
Brooklyn, NY	7:24
Chicago, IL	7:18
Johannesburg, S. Africa	5:33
Lakewood/Deal, NJ	7:24
London, UK	7:52
Los Angeles, CA	7:12
Manchester, UK	8:02
Monsey, NY	7:25
Montreal, Quebec	7:30
Passaic, NJ	7:25
Toronto, Ontario	7:50
Yerushalayim	6:39
Zurich, Switzerland	8:05

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

עקב

וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך

ידוע שיש שני בספר תורה בין הפסק הפרשיות, שיש פרשיות פתוחות ויש פרשיות סתומות. והנה כתב הרמב"ם לענין כתיבת פרשת ויהי אם שמוע, שדינה להיות סתומה אבל אם כתב פתוחה כשרה כי אינה סמוכה לה בתורה. ואילו לענין תפלין משמע ברמב"ם דמעכב שיהא סתומה, והק' הב"י דגם בתפלין נימא אם כתב פתוחה כשרה כי אינה סמוכה לה בתורה.

וכתב עמק ברכה בשם הגר"ז דלענין מזוזת כתיב וכתבתם על מזוזות, והיינו לכתוב הפרשה של התורה, אבל בתפלין אמרה דין מיוחד של פרשיות תפלין שהם במקרה גם כתיבתם בתורה, ולכן דין פרשה בתפלין מעכבת אף שאינה סמוכה לה בתורה.

והנה כתב תוס' ר"ד גיטין מ"ה ע"ב דנשים פסולות לכתוב מזוזת אף דחייבות במזוזת, כיון דפסולות לכתוב ס"ת, וצ"ע דבריו, ועוד דבתפלין לא אמרו טעם זה. וכתבו לפרש דבריו עפ"י עמק ברכה הנ"ל בשם הגר"ז דמזוזת הוא כתיבת פרשה של התורה, משא"כ תפלין.

וע' קסת הסופר כ' ח' עפ"י קבלה שלא יפסיק הסופר בכתיבת הפרשיות בתפלין, ולא מצינו מעלה זו במזוזת, ויש שכתבו חילוק עפ"י קבלה. ולפי פשוטו נראה דמזוזת שאני, כי מעלה זו שלא להפסיק לא נאמרה בס"ת אלא בתפלין, והיינו כי תפלין יש להם דין כתיבה לעצמם כמ"ש העמק ברכה מהגר"ז, משא"כ במזוזת שכל דינו לכתוב הפרשיות שבתורה והרי בתורה לא נאמרה מעלה וקפידא שלא להפסיק בכתיבה. אך בעיקר דברי עמק ברכה לפרש טעם הרמב"ם לענין סתומה בשם הגר"ז, כבר העירו מהגר"ז על הרמב"ם ובפ' ואתחנן שכתב איפכא מהעמק ברכה בשמו, ופי' שם הגר"ז טעם הרמב"ם דבתפלין נאמרה דין להעתיק הפרשה שבתורה ולכן דינו לכתוב באופן שהפרשה יהא כשר בס"ת וכיון דדין סתומה מעכב בס"ת ממילא ה"ה בתפלין אף שאינה סמוכה לה בתורה. ואולי בשני זמנים אמר הגר"ז דבר והיפוכו.

וע' רמב"ם פ"א משבועות ה"א דתפלין כשר לשבועה בנקיטת חפץ שהרי אחז תורה בידו וכמו ספר הן. ומשמע דגם ל"מ"ד שנשבט בתפלין אינו משום חפצא דמזוזה אלא משום חפצא דתורה. ולכא' תיקשי א"כ אמאי השמיט הרמב"ם מזוזת. ויש מפרשים עפ"י הגר"ז הנ"ל שיש נ"מ בין מצות וקשרתם לאות על ידך ומצות וכתבתם על מזוזות ביתך, כי במזוזת יש בו דין כתיבה לעצמו משא"כ בתפלין צריך לכתוב פרשה הכתובה בתורה, ואולי זהו שכתב הרמב"ם דוקא תפלין ולא מזוזת, וזהו שכתב "שהרי אחז תורה בידו".

דברי רבותינו

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד (י"טז)

מבאר מרן המשגיח הגה"צ רבי ירוחם ליוואוויץ זצוק"ל: נאמרו כאן שני דברים: האחד, החטאים שהם תולדותיו של היצר הרע, והם נקראים 'ערלת לבבכם'. השני, 'וערפכם לא תקשו עוד' – זהו היצר הרע בעצמותו, בפני מיותו, טמיר ונעלם, שהקב"ה קראו 'רע'.

אפילו משה רבינו שקרא ליצה"ר 'ערל', אין זה עצמותו של היצה"ר אלא רק שם תואר שלו, כי רק הקב"ה בעצמו קרא לו בשם העצם שלו - 'רע'. ומרגלא בפומא דאנשי שהיצה"ר אומר שאף אחד אינו מכיר אותו, רק הקב"ה ובעל 'חובת הלבבות'.

רבינו יונה (שער א, עיקר השני מעקרי התשובה) אומר: אך האיש המתייצב על דרך לא טוב תמיד, וגבר על חטאיו דורך בכל יום וכו', ומכשול עוונו ישים נוכח פניו, ר"ל התאוה והיצר. דקדק לומר

"התאוה והיצר", כדברינו, שהתאוה היא 'ערלת לבבכם', שהם יצירותיו של היצה"ר, החטאים וכד', אך כל זה כאין וכאפס ביחס ליצה"ר עצמו, שהיצר הוא 'הרע' בעצמותו, השורש וההתחלה של כל החטאים. ושורש כל החטאים הוא 'חולק על רבו', זהו פירוש 'וערפכם לא תקשו עוד'.

בחטא העגל נאמר "ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא" (שמות לב,ט), רגילים להבין ש'קשה עורף' אינו מעיקר החטא, אלא טענה נוספת צדדית, ועי' קר החטא הוא מעשה העגל. אך לדברינו מבואר ש'קשה עורף' זהו שורש החטא, ולא הזכרה כלל טענה על מעשה העגל עצמו משום שהחטא עצמו הוא טפל לעומת השורש שהוא 'קשה עורף'. ואמר הקב"ה למשה שכיוון שנתגלה שעמ"י הוא 'קשה עורף', א"כ אין תיקון החטא מועיל כלל, משום שהיצה"ר "היום אומר לו עשה כך ומחר עשה כך וכו'" (שבת קח:). ועיקר התיקון הוא בשורש החטא, בתכונה 'קשה עורף'.

דעת תורה

ליד 'בית התבשיל' - חדר האוכל. רואים שהשולחנות ערוכים, הצלחות מסודרות, הכוסות לפניהם, המזלגות והסכינים מהצדדים, היעלה על הדעת שזה נעשה מעצמו?! מאייליהן התעופפו הצלחות, הסתדרו הכוסות, והתמקמו הסכינים והמזלגות?! - הרי שיגעון לחשוב כן, ודאי שמישהו סידרם.

ולחשוב שלא זו בלבד שהם הסתדרו מעצמם, אלא גם יצרו את עצמם? – זו טעות מוחלטת!

ולחשוב כך לא על כמה כוסות וצלחות, אלא עולם ומלואו?!

הלא גם בלא לראותם, יודעים אנו שיש עובדי מטבח מסורים, המסדרים בכל יום את הכלים. ואיך לא נדע שיש בורא לערלם, שיצר עולם ומלואו!...

אוצרות רבינו יחזקאל (אמונה כב)

וברכת את ה' אלקיך

סיפר הגאון רבי חיים קלופט שליט"א: חדרי בישיבת פוניבז' היה מעל חדר האוכל. לפני חדר האוכל היה שביל שהוביל לבית המדרש. בכל יום, באותה שעה, היה מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל פוסע מדודות לחדרו, בלא להסתכל ימין ושמאל.

והנה, יום אחד, הבחנתי שמרן המשגיח עוצר מהליכתו, מסתכל לעבר חדר האוכל, ולאחר זמן קצר ממשיך בדרכו לכיוון בית המדרש. תמהתי על כך, ועקבתי אחר הליכתו של מרן המשגיח גם בימים הבאים, ראיתי שהדבר חוזר על עצמו.

כעובר כמה ימים, אמר מרן זצ"ל בשיחתו לפני בני הישיבה: "הנה, עוברים

דברי הימים

גדר מידת הבטחון וחובת ההשתדלות

מצות השמיטה מקנה את מידת הבטחון משנכנסו ישראל לארץ ישראל, ניתנה להם פרשת שמיטה כדי לקנות את מידת הבטחון בהקב"ה. כמו שנאמר (ויקרא כה, כ- כא): "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וציויתי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלוש השנים". כמה גדול הניסיון העומד לפני האדם במצות השמיטה. מוטל עליו להפסיק את עבודת השדה לשנה תמימה ולהפקיר את כל פירותיה. הרי זה ניסיון קשה עבור אדם שטרם ועמל בשדה שש שנים תמימות, ורק על ידי מידת הביטחון יכול אדם לעמוד בו.

הבוטח בקב"ה בביטחון שלם יודע שכל עבודתו בשדה אינה אלא בגדר קיום הגזירה להשתדל לפרנסתו, שנגזרה עליו לאחר חטא אדם הראשון. כיון שנצטווה לשבות מעבודתו בשנת השמיטה, הרי הוא עושה זאת בלב שלם ומתוך אמונה שלא יארע לו נזק כלשהו מקיום המצוה, והקב"ה ימציא לו את פרנסתו ממקום אחר.

מאחר שמצוה זו היא ניסיון עצום לאדם, דרשו חז"ל (תנחומא ויקרא, א) את הכתוב (תהלים קג, כ): "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" על שומרי שביעית, "רבי יצחק נפחא אומר אלו שומרי שביעית, ולמה נקרא שמם 'גבורי כח', רואה ששדה מופקרת ואילנותיו מופקרים והסייגים מפורצים ורואה פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר, ושנו רבותינו 'איזהו גבור הכובש את יצרו'".

העמל בענייני העולם הזה – "בזעת אפך תאכל לחם"

כלל זה, שהבוטח בה' יצליח בכל מעשיו, הינו פשוט ומוכרח, כפי שביאר מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, מאמר 'פרשת המן – בטחון'). מלכתחילה, לא היה אדם צריך לטרוח כלל, ובוודאי שלא לעמול ולהתייגע על מנת להשיג את צרכיו. רק לאחר שחטא אדם הראשון באכילת עץ הדעת, נגזרה עליו

המן – הוראת מידת הבטחון בהקב"ה
עם ישראל היו במדבר הגדול ארבעים שנה, בכל השנים הללו מזונם היה מצוי בידם, איש איש לפי מספר נפשות ביתו, ללא עמל וללא יגיעה, מלבד הטיחה הקטנה של נטילת המן מסביבות המחנה. בכל השנים האלו, לא אירע ולו פעם אחת שירד מהשמים מן יותר מהנצרך לכלכלת אותו היום, מלבד בעש"ק לכבוד שבת. מי שניסה לשמור את המן ליום המחרת, גילה שהמן התליע ולא נותר בידו כלום. מציאות חיים זו היוותה לכלל ישראל ניסיון גדול מאוד. הם אמנם קיבלו כל שהיו צריכים, אך היו חייבים להשליך את יהבם על הקב"ה באופן מוחלט.

כך נאמר (שמות טז, ד): "ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, למען אנסנו הילך בתורתך אם לא". ופירש האבן עזרא (שם): "למען אנסנו, שיצטרך אלי בכל יום", וכן כתב הרמב"ן (שם): "כי ניסיון הוא להם, שלא היה בידם מזון, ולא יראו להם עצה במדבר, רק המן שלא ידעו מתחילה ולא שמעו מאבותם, ויורד להם דבר יום ביומו וירעיבו אליו, ועם כל זה שמעו ללכת אחרי השם". הרמב"ן מוכיח ממה שאמר משה לישראל בסוף אותם ארבעים שנה (דברים ח, ב- ג): "וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלוקיך זה ארבעים שנה במדבר, למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצוותי אם לא, ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", - שכל מטרת ירידת המן היתה כדי לבחון את מידת בטחונם בה'. ואכן, ראו ישראל בדרכי ירידת המן שהקב"ה ממציא לבוטחים בו את כל צרכיהם ללא טורח ועמל, ונתנו אל ליבם לדעת כי הם תלויים ועומדים בחסדי ה' בכל צורכיהם. על זה שיבח הקב"ה את כלל ישראל: "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיהו ב, ב).

"וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלוקיך זה ארבעים שנה במדבר, למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצוותי אם לא, ויענך וירעיבך ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח, ב- ג).

בפרשת בשלח, על הפסוק "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה', מלא העמר ממנו למשמרת לדורותיכם, למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים" (שמות טז, לב). כתב רש"י: "'לדורותיכם', בימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן. אמר להם, 'אתם ראו דבר ה' (ירמיהו ב, לא), 'שמעו' לא נאמר אלא 'ראו', בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו" (רש"י שם).

הכתוב אומר (ירמיהו יז, ה- ח): "כה אמר ה', ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו, ומן ה' יסור לבו. והיה כערער בערבה, ולא יראה כי יבא טוב, ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו. והיה כעץ שתול על מים, ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה כי יבא חום, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי". למדנו מכאן, שמידת הביטחון משפיעה על כל חיי העולם הזה וטובותיו, הבוטח בהקב"ה בבטחון שלם מובטח לו שיקבל את כל טובות העולם הזה, ואף בזמנים קשים אינו צריך לדאוג כלל. לעומתו, מי שאינו בוטח בהקב"ה, נאמר עליו "ארור הגבר", וגם בזמנים טובים לא יזכה להנות מן הטוב. כמה חשוב לאדם לקנות את מידת הבטחון, בידעו, שכל חיי האדם בעולם הזה יכולים להשתנות לטובה כפי מידת ביטחונו בהקב"ה.

ואכן, התורה מורה לנו בכמה מקומות את חשיבותו של עניין זה, וכפי שיתבאר.

בשעה שאיוב התפלל תפילה זו, היה במצב קשה עד מאד. איוב היה איש "תם וישר ירא אלוקים וסר מרע" (איוב א, א), שזכה ליהנות מכל טובות העולם הזה. היו לו שבעה בנים ושלוש בנות, שבעת אלפים צאן ושלושת אלפים גמלים, חמש מאות צמד בקר וחמש מאות אתונות, עד שנאמר עליו (שם א, ג): "ויהי האיש ההוא גדול מכל בני קדם". והנה, על ידי קטרוג השטן, מתו כל בניו ובנותיו ביום אחד, כל נכסיו וקנייניו ירדו לטמיון והוא עצמו הוכה בשחין רע מכף רגל ועד קודקוד. אין לתאר ואין לשער את הקושי והייסורים שעברו עליו בזמן קצר. והנה יושב איוב, בשפל מצבו הנורא, ומתפלל אל הקב"ה שישביהו למעלת אדם הראשון קודם החטא - לדרגה הגבוהה ביותר.

הוא תמוה, איוב שרוי במצב כה נורא, ואינו מסתפק בבקשה שיוקל מעליו עול הצרות הנוראות, ואפילו אינו מבקש לחזור למצבו הקודם, תפילתו היא להעפיל למדרגה גבוהה כזו, כאדם הראשון קודם החטא בגן עדן. מכאן נלמד את הכח העצום שיש לתפילת האדם הבוטח בקב"ה. על ידי תפילה מתוך בטחון מוחלט בהקב"ה, שמידו הכל ואין מעצור לפניו, יכול אדם להפוך את כל מציאותו מן הקצה אל הקצה, ולהעפיל מבירא עמיקתא לאיגרא רמא. ואכן, נענה הקב"ה לתפילתו של איוב, ונתן לו פי שנים מכל הטובות שהיו לו קודם לכן, וכפי שמבואר בסוף ספר איוב (מב, יב-טז).

"מעבירין ממנו עול דרך ארץ"

ונראה לומר, שעל פי זה מתבארים דברי המשנה באבות (פ"ג, מ"ה): "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", בהבנה מחודשת. "עול דרך ארץ", הוא הטרחה שצריך האדם לטרוח לפרנסתו, מחמת גזירת "ביזיעת אפך". אדם המקבל עליו עול תורה ואינו עמל לפרנסתו מתוך בטחון שלם בהקב"ה שימציא לו את פרנסתו, הקב"ה מעביר ממנו עול דרך ארץ, וממציא לו את כל מבוקשו כפי שהיה לאדם הראשון לפני החטא. כפי שהובא לעיל, שכאשר שאלו בני דורו של ירמיהו: "נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס", הראה להם ירמיהו את צנצנת המן, ואמר להם: "הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו". כלומר, אם תעסקו בתורה ותבטחו בהקב"ה בטחון שלם כפי שהיה בדור המדבר, הקב"ה ימציא לכם את פרנסתכם ללא עמל וללא יגיעה, ותוכלו לשבת ולעסוק בתורה.

בני אדם. וכיון שכל מטרת העמל והיגיעה היא להביא את האדם להכרה זו, ממילא אדם שהגיע כבר להכרה זו, ראוי לקבל את טובות העולם הזה ללא שיעמול ויתייגע בהן.

אדם הבוטח בהקב"ה בשלימות יהנה מטובות העולם הזה ללא עמל ויגיעה

הוסיף מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, כי מעתה נבין שאף לאחר שנגזרה הגזירה שעל האדם לעמול על פרנסתו, מכל מקום חדשה התורה שאדם הבוטח בהקב"ה באמת ובתמים, יימצאו לו כל צרכיו ללא כל עמל ויגיעה. וכפי שלמדנו יסוד זה מפרשת המן ומפרשת שמיטה. כמו דור המדבר, ששמו את כל מבטחם בהקב"ה וקיבלו את כל צרכיהם על ידי המן, בלי כל עמל ויגיעה. כמו גיבור הכוח שומר השמיטה שבוטח בהקב"ה בטחון שלם, המובטח על ידי הקב"ה (ויקרא כה, כא): "וציויתי את ברכתי בשנה השישית" - שפע של ברכה ללא עמל. כך גם יהא חלקו וגורלו של כל הבוטח בהקב"ה, כל צרכיו יבואו לו ללא שיצטרך לדאוג להם כלל.

הוא מה שמצינו באיוב, שביקש (איוב כט, ב): "מי יתנני כירחי קדם", ואמרו חז"ל (נדה ל, ב): "אין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שהעובר במעי אמו, שנאמר 'מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני' ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים, הוי אומר אלו ירחי לידה", והנה בקשתו של איוב נראית תמוהה, וכי יכול הוא לחזור להיות כעובר במעי אמו. על כרחינו נפרש, שבקשת איוב הייתה לחזור לחיות בדרגה רוחנית גבוהה של הנהגת מידת הביטחון, כפי שהיה לאדם הראשון קודם החטא. כפי שנתבאר, שבהנהגה זו מקבל האדם את צרכיו אף ללא עמל ויגיעה, והיא עצמה ההנהגה הנוהגת בעובר במעי אמו.

זו היא הברכה שמברכים את החתן והכלה: "שמח תשמח רעים האהובים, כשמחך יצריך בגן עדן מקדם". היינו, שיזכו לחיות את חייהם בדרגה כה גבוהה של בטחון שלם בהקב"ה, כאדם הראשון קודם החטא, וממילא ימציא להם הקב"ה את כל צרכיהם ללא עמל וטירחה.

כוחה של תפילה מתוך בטחון בהקב"ה

אם נתבונן היטב במעשה של איוב, נראה את כוחה הגדול של תפילת האדם הבוטח בהקב"ה.

גזירת "בזעת אפיק תאכל לחם" (בראשית ג, יט), והוצרך לעמול ולהתיגע, וכמו שדרשו חז"ל ("בר כ, י) על הפסוק (בראשית ג, יח): "וקוץ ודרדר תצמיח לך, ואכלת את עשב השדה" - "רבי יהודה אמר, אילו זכית היתה מעלה לך מכל אילני גן עדן, עכשיו שלא זכית 'וקוץ ודרדר תצמיח לך'. אמר רבי נחמיה, אילו זכית היית נוטל עשבים מתוך גן עדן וטועם בהם כל מעדנים שבעולם, עכשיו שלא זכית 'ואכלת את עשב השדה'".

והנה, עובר במעי אמו עדיין אינו בכלל גזירה זו, ולכן נשתמרה בו מעלת האדם כפי שהייתה קודם החטא. כך אמרו חז"ל (נדה ל, ב): "דרש רבי שמלאי למה הולך דומה במעי אמו וכו', אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי וכו', ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו וכו', ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים וכו', ומלמדין אותו כל התורה כולה". לולי חטא אדם הראשון, היו כל בני האדם משיגים את מבוקשם ללא עמל ויגיעה כמו עובר במעי אמו, כפי שהיה לאדם הראשון עצמו קודם שחטא. אלא שגרם החטא, ונגזרה עליו הגזירה "בזעת אפיק תאכל לחם", שעליו לעמול ולהתיגע.

על ידי העמל מכיר אדם בטובתו של מקום

אמנם אם נתבונן נראה, שגם בגזירה זו טמונה תועלת רבה לאדם. שכן אדם המקבל את צרכיו ללא טרחה וללא עמל אינו יודע להעריך זאת, ולהוקיר את מעשה הנותן, אולם זה שטרח ועמל על מזונותיו יודע להעריך זאת ולהוקיר את הנותן. כאשר ילד מקבל מהוריו את כל מבוקשו ללא עמל וללא יגיעה, אין הוא מוקיר את מעשיהם, כאילו מובן מאליו שיקבל מהם את כל שרוצה. רק לאחר שגדל, ועליו לטרוח בעצמו כדי להשיג את צרכיו, נותן הוא אל ליבו להכיר טובה להוריו על כל אשר עשו למענו. אילו בני האדם מקבלים את כל צרכיהם בעולם הזה ללא כל טרחה ועמל, היו סבורים שכך הוא טבע הבריאה, ולא היו יודעים להכיר טובה למי שהאכילם. אך לאחר שבני האדם צריכים ליגע רבות על השגת צורכיהם, הם יודעים להוקיר את כל הטוב שישנו בעולם הזה, ולהכיר טובה להקב"ה על שברא את כל דברים אלו כדי ליהנות בהם בני אדם.

אמנם, הבוטח בהקב"ה בשלימות, יודע ומכיר בזה שכל טובות העולם הזה אינן אלא מאת הקב"ה שעשאן כדי ליהנות בהן

מידת הבטחון וחובת ההשתדלות – בעניני זיווגים

סוגיא זו של גדרי מידת הביטחון כנגד חובת ההשתדלות, היא רחבה מני ים ונוגעת לכל אדם, מידי יום ביומו באופנים שונים. אחד המקרים השכיחים ביותר הוא בעת שמגיע האדם לפרק האיש מקדש, כשנצרכת השתדלות כדי למצוא את הזיווג המיועד לו, והוא עומד ותוהה מה עליו לעשות.

אמנם תחילה לכל יש לדעת, כי כל עניין הנישואין אינו פועל בדרך הטבע. מעצם טבעו לא היה אדם יכול לישא אשה, אלא שטבע הקב"ה בבריאה חידוש ממידת החסד, שהאדם בעת יצירתו ייברא באופן המתאים לישא את בת זוגו. דבר זה למדנו מדברי הגמרא בסוטה (ב, א): "אמר רבי יהודה אמר רב, ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני". ויש להבין, מדוע צריכה בת קול מיוחדת ולהכריז על זיווגו של הולד קודם יצירתו, הלא גזירה זו אינה באה לידי מעשה עוד שנים לאחר מכן, לעת נישואיו.

ונראה לבאר, על פי המבואר בגמרא (נדה ל, ב) שמלמדים את הולד הנמצא במעי אמו את כל התורה כולה, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכחו כל התורה כולה. והנה ידועה הקושיא, מאחר שמשכחים מן העובר את כל התורה שלמד, לשם מה לימדוהו אותה מלכתחילה. ותירצו בזה, שעל פי דרך הטבע לא יוכל אדם הכפוף למגבלות החומר לדעת את כל התורה כולה לרוב עומקה וקדושתה, וכפי שדרשו חז"ל (ב"ר י, א) על הכתוב (איוב יא, ט): "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים". לכן מלמדו המלאך את כל התורה כולה במעי אמו, ואז למרות שמשכחים ממנו את שלמד כדי שיקנה את לימודו בעמל, שוב יהיה לימודו בבחינת 'חוזר וניעור', ויוכל להגיע להשגות עצומות ונפלאות בתורה.

ונראה, שכך הם הדברים גם בזיווג של אדם. זיווג איש ואישה בעיקרו מנוגד לכל מערכות הטבע בעולם, מחמת ההבדל הגדול ביניהם. כפי שמצינו בחז"ל (ב"ר יח, יד) שהוצרך הקב"ה לברוא את האשה מגוף האדם על מנת שזיווגם יעלה יפה. ויש לומר, שמשום כך יוצאת בת קול עוד קודם יצירת הולד ומכרזת 'בת פלוני לפלוני'. כדי שמלכתחילה יוטבע ביצירתו השייכות לבת זוגו המיועדת, וממילא הזיווג בפועל יהיה לאחר מכן בבחינת 'חוזר וניעור' ויעלה יפה. היינו דאיתא בגמרא (סוטה ב, א) לגבי זיווג שני: "אמר רבה בר בר חנה אמר ר'

התורה הוא בגדר מציאה - שאינו זוכה בה בעמלו אלא מזדמנת לו מאליה בהיסח הדעת. והביאור בזה, שהתורה ניתנת לאדם גם היום, כפי שהיה בעיקר הבריאה, כמתנה גמורה שאינה תלויה בעמל וטורח. אלא שכיון שחטא אדם הראשון ונגזרה גזירה, הרי שתנאי הוא שללא יגיעה ועמל אין מקבלים את מתנת התורה. ולכן כשם ש"אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמן", כיון שתנאי הכרחי הוא, וללא עמל וטורח אין אדם זוכה לקנות תורה, כך "אם יאמר לך יגעתי ולא מצאתי אל תאמן", שכן קניין התורה אינו תלוי כלל בהצלחת העמל, אלא הוא מתנה גמורה ואם רק נתקיים התנאי והאדם יגע בתורה כראוי, ודאי הוא שימצא ויזכה לתורה.

אמנם צריך לדעת, שעמל התורה פירושו לימוד תורה מתוך מסירות נפש ללא היסח הדעת, כפי שיעקב אבינו ע"ה למד בבית עבר ארבע עשרה שנים רצופות, ולא עלה על משכבו אפילו פעם אחת. אם נתבונן באורחות חייהם של כל גדולי ישראל לדורותיהם, נראה שלא התעלו בתורה אלא מתוך יגיעה עצומה בתורה. כידוע על מן החזו"א זצ"ל, שהיה לומד עד אפיסת הכוחות, ופעמים שהיה מתמוטט על מיטתו, כפשוטו ממש! כך נראה עמל התורה, וכך גדלו והיו לגדולי ישראל!

עמל התורה – כלי הכרחי לקנייתה

אמנם עלינו לדעת, כי ישנו הבדל גדול מאוד בין עניינים גשמיים ובין עניינים רוחניים. ענייני הגשמיות הם כלי לעבודת ה' בלבד, ואין כל חיסרון אם האדם יקבלם ללא עמל וללא יגיעה. לפיכך, גם לאחר גזירת 'בזעת אפך', פעמים ונגזר על אדם לקבל את טובות העולם הזה אף שלא טרח ועמל בהם. אולם בענייני רוחניות, יצרה הגזירה של 'בזיעת אפך' מציאות בעולם, שהעמל והיגיעה הם חלק ממהותה של כל מעלה רוחנית. אם אדם יקבל את מעלתו הרוחנית ללא עמל ויגיעה, תהיה איכותה חסרה מאד. דרגת האדם ומעלתו נקבעת על פי כמות ואיכות העמל שהשתדל בה.

כך מבואר בדברי הגמרא. אין עמל לימוד תורה כעמל האדם על מזונותיו, שהרי לפעמים אדם מתפרנס בסייעתא דשמיא גם ללא עמל ויגיעה, אך בלימוד תורה אין זה כך. עמל התורה הוא חלק ממהות לימוד התורה ובלעדיו אין האדם יכול להצליח בלימוד התורה. לכן, "אם אמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמן".

יוחנן, וקשין לזווגן כקריעת ים סוף, שנאמר (תהילים זח, ז): "אלוקים מושיב יחידים ביתה, מוציא אסירים בכושרות". משום שעל זיווג זה לא יצאה בת קול להכריז קודם יצירתם, ולא נוצרו מלכתחילה באופן שמתאימים האחד לשני.

עלינו לדעת, כי בכל השייך לענייני זיווגים הכל עומד ותלוי בגזירת שמים, ועל האדם להשתדל בדבר כדי חובתו בלבד. אמנם אינו יכול לשבת בטל מבלי לעשות מאומה, שכן גם זיווגו של אדם הוא בכלל גזירת "בזיעת אפך תאכל לחם" וחובה עליו להשתדל בדבר. אך מאידך, חובה עליו לזכור כי כל מעשיו הינם בגדר השתדלות בלבד, והקב"ה הוא זה שימצא לו לבסוף את זיווגו. אך המשתדל יתר על המידה, משול לאדם היורד מרכבת המתקשה לעלות במעלה ההר ומנסה לדחוף אותה בשתי ידיו. היודע ומבין מהו בטחון אמיתי בהקב"ה ומהי ההשתדלות המוטלת עליו, יכול להישאר רגוע גם בעניינים אלו, ולבטוח בהקב"ה שימצא לו את זיווגו שנגזר עליו, כפי שהוא דואג לו בכל עניינו. אכן אדם שזכה להגיע למידה זו של ביטחון בשלימות מובטח לו שאינו בא לידי עצבות, והוא בדוק ומנוסה!

גם עמל התורה אינו אלא גזירה

והנה הראנו מן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל חידוש נוסף בעניין זה. כאשר הגמרא מתארת את מצבו של עובר במעי אמו, אנו רואים שמלבד כל צרכיו הגשמיים, המסופקים לו ברווחה בלי כל טורח, רואה הוא מסוף העולם ועד סופו ומלמדים אותו את כל התורה כולה. לפי מה שנתבאר, מצבו של העובר במעי אמו הוא בבואה של מצב האדם כפי שהיה צריך להיראות מעיקר הבריאה, ללא גזירת "בזעת אפך תאכל לחם". למדנו אם כן, שגם בלימוד התורה היו הדברים צריכים להיראות אחרת. מעיקר הבריאה הייתה התורה יכולה להינתן לאדם במתנה, בלא עמל ויגיעה, והצורך לעמול ולהתייגע כדי לקנות תורה, גם הוא אינו אלא תוצאה של גזירת "בזעת אפך תאכל לחם".

ונראה ראייה לזה, מהמבואר בדברי חז"ל (מגילה ו, ב): "אמר ר' יצחק, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי אל תאמן. הני מילי בדברי תורה, אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא". והנה מדוקדק מלשון חז"ל, "יגעתי ומצאתי", שגם לאחר כל העמל והיגיעה בתורה, הרי שקניין

ריצוי העונש בלבד, ופעמים רבות אדם זוכה לסייעתא דשמיא ומקבל שפע גשמי אף ללא עמל ויגיעה. אולם עמל ויגיעת התורה שהם חלק ממהות לימוד התורה בבחינת 'הכשר מצוה', שהרי ללא זה אינו זוכה לקבל את התורה, הרי הוא בכלל עיקר לידת האדם ובו אמרו "אדם לעמל יולד".

כוחו של העמל בתורה

הגמרא בחולין (ז, א) מביאה מעשה ברבי פנחס בן יאיר שקרע את נהר גינאי שלוש פעמים, בדרכו למצוות פדיון שבויים, עבורו ועבור בני לווייתו. וידועה הקושיא, הכיצד נס קריעת ים סוף לפני משה רבנו ושישים ריבוא ישראל בני דור דעה כתוב בתורה ואנו אומרים עליו שירה בכל יום, וכאן נקרע הנהר לפני רבי פנחס בן יאיר ואפילו עבור בן לווייתו הישמעאלי. ותירץ האור החיים (שמות יד, כז) על קושיא זו: "אכן תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ברוך הוא. ולזה תמצא כמו כן בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח שלטו עליהם הצדיקים יחידים, ואין צריך לומר מרובים, כאשר חקק ה' להם בעת הבריאה". רבי פנחס בן יאיר בלבד היה יכול לשנות את סדרי הטבע משום רוב עמלו בתורה, ואין בזה כל נס או חידוש. אולם עם ישראל ביציאתם ממצרים שהיו עדיין קודם מתן תורה ולא היה בידם כוח זה, הוצרכו לנס מיוחד ונפלא על מנת לבקוע את הים.

ונראה לבאר בזה עוד את דברי המשנה (אבות פ"ג, מ"ה): "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ". כיון שבבריאת העולם נקבע שכל הכוחות הפועלים בעולם כפופים לרצון עמלי התורה, ממילא אם רצונם הוא לשבת ולעמול בתורה מעביר מהם הקב"ה את עול מלכות ועול דרך ארץ, על מנת שיוכלו לעסוק בתורה כרצונם.

הקב"ה יעזור שנתחזק בעמל ויגיעת התורה, שהם מעיקר לימוד התורה, והיינו שעלינו לעמול וללמוד בכל הכוחות ללא הפסק והיסח הדעת. וכן, נזכה לרכוש לעצמנו את מידת הבטחון בשלימות, בכל העניינים, ועי"ז נוכל לקיים את התורה והמצוות מתוך שמחה וטוב לבב.

תורה, ולכן מקבלים עליהם שכר.

דבר זה בא לידי ביטוי גם כך שעמל האדם על מזונותיו אינו משמחו, ואילו עמל האדם בתורה משמחו ביותר. עמל האדם בהשגת מזונותיו אינו אלא קיום העונש שנגזר עליו, ואין בו כל סיבה לשמחה. אך עמל התורה, שהוא בבחינת 'הכשר מצוה' ללימוד התורה וחלק מהותי מדרכי קנייתה, נאמרו בו כל מעלות התורה. כשם שהתורה עצמה היא בבחינת "משיבת נפש", "מחכימת פתי" ו"משמחי לב" (תהילים יט, ח-ט), אף עמל התורה יש בו מעלות אלו. לא זו בלבד, אלא שעיקר ההנאה והמתקנות בלימוד התורה, מגיעים בדווקא לאחר העמל והיגיעה בתורה. כל אדם שהשקיע ועמל בכל כוחותיו בלימוד סוגיא, הרגיש היטב את האושר הממלא אותו לאחר שזכה להבין את הסוגיא על בוריה, משום שעמל התורה והיגיעה הם חלק ממהות לימוד התורה.

"אדם לעמל יולד" – לעמל תורה

איתא בגמרא בסנהדרין (צט, ב): "אמר רבי אלעזר, כל אדם לעמל נברא שנאמר (איוב ה, ז) 'כי אדם לעמל יולד'. איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא וכו', הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה וכו', הוי אומר לעמל תורה נברא".

הדברים צריכים ביאור, כיצד ניתן להעלות על הדעת שאדם נברא לשם עמל במלאכה ויגיעת הפרנסה, הלא קודם החטא לא היה צריך אדם לעמול כלל, וכל טורח המלאכה אינו מוטל עליו אלא כעונש מגזירת "בזעת אפך תאכל לחם". אמנם, לפי דברינו, הרי גם עמל התורה אינו חלק מצורת נתינת התורה בעיקר הבריאה, ואדם הראשון בגן עדן זכה לחכמה כאותו עובר במעי אמו, ללא טורח ועמל. אם כן, כיצד נאמר, גם למסקנת הגמרא, "אדם לעמל יולד".

על כרחנו נאמר שאין הפסוק מדבר על צורת אדם כפי שהייתה בעיקר הבריאה, אלא על מצבנו בעולם שלאחר החטא ולאחר שנגזרה גזירת עמל ויגיעה על קניינים גשמיים ורוחניים כאחד. ובאה הגמרא ללמדנו כי ישנו הבדל מהותי בין עמל לעמל, כי אף שמוטל על האדם לעמול בעניני מלאכתו מכל מקום אי אפשר לומר, אפילו במצב העולם בו אנו חיים, שלכך נולד האדם. שהרי אין עמל זה אלא בבחינת

כך מצינו בחז"ל (ברכות ה, א): "תניא רשב"י אומר שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין. אלו הן, תורה וארץ ישראל והעולם הבא". מלשון הברייתא "לא נתנן אלא על ידי יסורין" למדנו, שאין כל דרך להשיג דברים אלו, ללא שהאדם יתייטר, יעמול ויטייגע בהם. וכבר נודע מה שכתב הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל (הקדמת פי' הגר"א לספרא דצניעותא) שפעמים רבות נשלחו מגידים מן השמים להגאון מוילנא זצ"ל, לגלות לו רזי תורה, והוא סירב בכל תוקף לקבלם. פעם אחת הפציר בו אחד המגידים שיקבל אותו, והגר"א זצ"ל התאמץ שלא להביט אל מראהו כלל, ואמר לו: "איני רוצה שתהיה השגתי בתורתו יתברך שמו על ידי שום אמצעי כלל וכלל, רק עיני נשואות לו יתברך שמו מה שרוצה לגלות לי וליתן חלקי בתורתו יתברך שמו, בעמלי אשר עמלתי בכל כוחי".

אנו עמלים ומקבלים שכר

איתא בגמרא (ברכות כח, ב) שהיוצא מבית המדרש צריך להודות להקב"ה על מה שלמד. ובנוסח ההודאה נאמר: "אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר". וידוע ביאורו של החפץ חיים, שבענייני העוה"ז אין מקבלים שכר על העמל עצמו, שהרי פועל שעמל ויגע כל היום ולא הצליח לפעול את פעולתו, בוודאי לא יקבל את משכורתו. אבל אנו מקבלים שכר על עמל התורה והמצוות בלי כל קשר לתוצאות העמל, גם אם עמל אדם ולא הצליח להבין את לימודו, או לא עלה בידו לקיים את המצוה למרות טרחתו, לא יקופח שכרו על העמל והיגיעה שהשקיע.

לדברינו, נבין יסוד זה ביתר עומק. העמל בענייני העוה"ז אינו נצרך כלל כדי להביא לאדם את פרנסתו וצרכיו, קודם החטא לא היה צריך לעמול ולהתייגע כלל, וכל הטורח אינו אלא פרעון החוב של גזירת 'בזעת אפך'. לכן, אין מקבלים שכר על העמל בענייני פרנסה שאין בו באמת כל עניין וצורך. אך העמל בדברי תורה, אף שגם הוא אינו אלא תוצאה מגזירת העונש שלאחר החטא, אך הוא נקבע כחלק ממהות לימוד התורה. אין שום אפשרות לזכות למעלות רוחניות אלא בעמל ויגיעה, נמצא כי העמל והיגיעה הם בבחינת 'הכשר מצוה' לזכות להשגות בדברי

Appreciation in Hindsight

Harav Hagaon Binyamin Cohen Shlita

In this week's parashah the Torah says: וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלֵכְךָ: – remember the entire journey on which Hakadosh Baruch Hu led you during the forty years in the Midbar. Why does the Torah deem it important for us to remember this journey?

I'd like to share with you three approaches from the Rishonim. The Ramban explains that a Yid should realize that when a person does a mitzvah he merits "tovah sheleimah," complete good – he'll have everything he needs and he won't be abandoned by Hashem. In the Midbar, when Klal Yisrael followed Hakadosh Baruch Hu and did what He commanded them to do, He took care of them, giving them *mann* and everything they needed. Similarly, whenever a person follows Hashem's commandments he will be *zocheh* to complete good, and Hashem will take care of him. This is what the *passuk* is conveying to us in instructing us to recall the forty years in the Midbar, says the Ramban.

A second approach is that of the Rosh, the *Daas Zekeinim Mibaalei Hatosafso*, and the *Chizkuni*. This *passuk*, they explain, is a continuation of the end of the previous *perek*, in which the Torah commands Klal Yisrael to destroy the *avodah zarah* they would find in Eretz Yisrael upon their arrival. The Torah cautions Klal Yisrael not to covet the silver and gold of these idols – *לֹא תִהְיֶה לְךָ זָהָב וְכֶסֶף עֲלֵיהֶם* – but rather to destroy them. To help Klal Yisrael uproot the desire for silver and gold, the Torah urges them to remember the forty years in the Midbar when they were showered with good and did not need any silver or gold. Trust in Hashem, the *passuk* is telling them, and you'll have a very happy, good life without gold and silver.

A third approach is offered by Rabbeinu Yonah (*Shaarei Teshuvah* 3:17), who counts this *passuk* as a *mitzvas asei* to remember and reflect upon Hashem's kindness to us during our forty years in the Midbar as well as during the lifetime of each and every person. Human nature is to forget

the good things Hashem does for us. The bad things, we remember, but we have to remind ourselves of the good things. Rabbeinu Yonah's words are: זָכְרוּן חֲסִדּוֹ וְהִתְבוּנָן בְּהֵם – not only to remember Hashem's kindness, but to take the time to think about it. When a person looks back, in retrospect, at the chain of events in his lifetime – all his *mas'os* throughout life – he'll realize what tremendous *chesed* Hakadosh Baruch Hu has done for him. This is the mitzvah of וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ.

In Parashas Ki Sisa, Moshe Rabbeinu asks Hakadosh Baruch Hu, הֲרְאֵנִי, לֹא – I want to see Your glory. Hakadosh Baruch Hu responds, לֹא, תִּנְכַּל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי כִי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי – no one can see Me and remain alive. But then he adds, וְרְאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יִרְאוּ – you'll be able to see My back. Rashi cites the Gemara's teaching (*Berachos* 7) that Hakadosh Baruch Hu showed Moshe Rabbeinu the *kesher* of His *tefillin shel rosh* – the back of the head, as it were.

The Chasam Sofer's Salvation

The Chasam Sofer offers a different explanation of the words וְרְאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יִרְאוּ, based on a story that happened in his life. The story is brought down in the *sefer Chut Hameshulash*; the details I am recounting may not be exactly accurate, but this is the gist of the story.

During the time of Napoleon, there was a war between the French and the Germans in Pressburg, where the Chasam Sofer lived. Two Jews from the region hired peasants to go to the battlefield and collect the weapons, which the Jews would then sell to the Germans. These two Yidden had a bit of a *machlokes* over how to divide the profits of this business, so they approached the Chasam Sofer for a *psak*.

Shortly afterwards these two Yidden were apprehended by the French authorities for selling ammunition to the Germans, and the authorities

discovered the paper with a *psak* from the Chasam Sofer. They took this to mean that the Chasam Sofer had been involved in this treasonous act of selling ammunition to the Germans, so he was summoned to court.

The Chasam Sofer was very frightened, as he was being accused of a serious crime. When he appeared in court, he explained that he was a rabbi and had simply been asked how two Jews should split the profits of their business; he didn't even know what their line of business was! He emphasized that he was very loyal to the government.

In response, the judge said, "Don't you remember me? Don't worry, I know that you're an honest person, and I look up to you very highly. You're pardoned."

It was a miracle!

How did this judge know the Chasam Sofer? When the Chasam Sofer had studied under his rebbi, Rav Nosson Adler, in Frankfurt, there was a wedding hall across the street from the yeshiva. One day, there was a wedding going on and the noise was disturbing the people in the beis midrash, so the Chasam Sofer was sent to tell the celebrants to stop making so much noise. There are various versions of what happened at that point – they hurt the Chasam Sofer, or they stopped him – but in the end the new couple died that night.

This caused an uproar in the city, and Rav Nosson Adler was accused of causing the deaths of the couple. Eventually, he had to leave the city of Frankfurt. During this uproar, Rav Nosson Adler told the Chasam Sofer to leave the city and go learn in a different town. When he arrived in the other town, there was a non-Jewish French student staying there who was interested in learning German, and the Chasam Sofer taught him German. They also conversed about intellectual matters, and this student was very

impressed with the Chasam Sofer.

This student eventually became a judge, and he was the judge who pardoned the Chasam Sofer.

After that experience, the Chasam Sofer said that he now realizes why Hakadosh Baruch Hu had sent him, in his youth, away from his rebbi and away from the yeshiva. He had to go learn in that town in order to meet that non-Jew who would eventually be the judge who would save his life. That, he said, is what is meant by the *passuk*. Initially, we can't see Hashem – וְכִנִּי לֹא יֵרְאוּ – וְרָאִיתָ אֶת אֲחֵרָי. But וְכִנִּי לֹא יֵרְאוּ – when we look back, we are able to perceive Hakadosh Baruch Hu's involvement in our lives in hindsight. When we review the sequence of events that brought us to where we are, we can understand why this happened, why that happened, and why that *didn't* happen.

Rabbeinu Yonah concludes: ובעבור המעלות האלה נברא האדם – man was created to fulfill this mitzvah of זכרון חסדיו והתבונן בהם, to remember Hakadosh Baruch Hu's *chassadim* and contemplate them. The reason why we were created is so that we should live with gratitude and with the recognition of how good Hakadosh Baruch Hu is to us. At times we don't see the good, and we don't understand the purpose of what is happening, but afterwards we can see Hashem's Hashgachah and appreciate it. That is the mitzvah of וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדְרֹךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה – to remember the forty years, all the forty-two *masa'os*, all the stops and all the starts.

In everything that happens to us, we should look for the *chassadim* of Hakadosh Baruch Hu and reflect upon them, and through that we'll be *zocheh* to come closer to Him and fulfill the purpose of our creation.

Gut Shabbos.